

JOURNAL OF ART AND DESIGN RESEARCHES
SANAT ve TASARIM
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUK KİTAPLARINDA YARATICILIĞI DESTEKLEYEN BİR FAKTÖR OLARAK RESİMLEMELERİN KULLANIMI*

USING ILLUSTRATIONS AS A FACTOR FOR CREATIVITY IN PRESCHOOL CHILDREN'S BOOKS

Cem KARA

Gönderim Tarihi: 29.11.2021

Kabul Tarihi: 03.06.2022

Öz Abstract

Çocuğun kitapla geçireceği zamanın dolaylı olarak öğrenme ve araştırma alışkanlığı adına önemli bir kazanım olarak dikkat çekmektedir. Elbette bu gibi önemli gelişimlerin ortaya çıkması için öncelikle çocuğun kazanılması, ilginin kitaba yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada en az içerik kadar önemli olan resimlemeler devreye girmektedir. Çocuk kitabındaki resimlemeler onun diline uygun olan tanıdık öğelerdir. Resimlemelerin, hayal gücü ve estetik bakışı geliştiren bir unsur olarak değerlendirilmesi önemlidir. Bu sayede çocukta sanatsal bir yönelim oluşabileceği gibi çok yönlü düşünebilmenin de kapıları aralanabilecektir. Ayrıca bu şekilde yaratıcılık da tetiklenebilecektir. Resimleyenin kendi özgün bakışını, duygularını ve eğitimi uygulamaya aktarması sonucunda yaratıcı görüşün önü açılabilir. Çalışma, bu düşünceden yola çıkarak Türkiye’de yayınlanmış son dönem okul öncesi çocuk kitaplarındaki örnekler üzerinden, resimlemelerde yer alan ve yaratıcılığı destekleyeceği öngörülen uygulamaları tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda Resimleyen adına sıradanlaşmış yaklaşımlardan uzak durulması, özgün resimleme anlayışlarının sunulması, mimikleri, çeşitli figür hareketlerini ve özgün bakış açılarını metni tamamlayacak biçimde kullanması, monotonluğu engellemek adına uyumlu renk ilişkilerinin sağlanması, aynı zamanda bu durumun sayfalardaki görsel öğelerin nasıl kompoze edildiğiyle de ilgili olması ve çocuğun ilgisini yakalamak için karakter tasarımında sadeleştirmeler, simgesel anlatımlar, abartılar veya deformasyonlar oluşturulması yaratıcı kimliği destekleyen resimleme anlayışları olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi, Çocuk Gelişimi, Çocuk Kitapları, Resimleme, Yaratıcılık.

The time that the child will spend with the book indirectly draws attention as an important gain in terms of learning and research habits. Of course, for such important developments to occur, first of all, the child must be motivated and the interest must be directed to the book. At this point, illustrations, which are as important as the content, come into play. The illustrations in the children's book are familiar elements from her/his language. It is important to evaluate the illustrations as an element that develops imagination and aesthetic view. In this way, an artistic orientation can be formed in the child, as well as opening the doors of multi-directional thinking and ultimately, creativity can also be triggered. It is seen that the person who illustrates the content of the book has a very important role in gaining all these targeted acquisitions. As a result of the illustrator's transfer of her/his own unique perspective, feelings and education to practice, the way for creative vision can be opened. Based on this idea, the study aimed to identify the applications that are included in the illustrations and that are expected to support creativity, through the examples in the last period preschool children's books published in Turkey. As a result of the research, it has been found that avoiding ordinary approaches on behalf of the illustrator, presenting original illustration understandings, using mimics, various figure movements and original perspectives to complement the text, and providing harmonious colour relations prevent monotony are also related to how the visual elements on the pages are composed, and simplifications, symbolic expressions, exaggerations or deformations in character design to capture the child's interest are illustrative understandings that support creative identity.

Keywords: Preschool, Child Development, Children's Books, Illustration, Creativity.

*Bu çalışma, 21-22 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Kongresi çerçevesinde bildiri olarak sunulmuştur.

- **Alıntılama:** Kara (2021). Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Yaratıcılığı Destekleyen Bir Faktör Olarak Resimlemelerin Kullanımı. Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi, 3(4), 221-240.
- **Sorumlu Yazar:** Doçent, Cem Kara, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Sanatlar Bölümü, cmkr78@gmail.com, 0000-0002-1843-6182

Giriş

Günümüzün dinamiklerini hazırlayan teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin yarattığı toplumsal değişimler, ulusal sınırları aşan bir noktada üretim, rekabet, sürekli yenilik ve girişimcilik gibi kavramları hızlı ve yoğun bir biçimde gündemimize taşımıştır. Toplumsal yapıdaki bu şekillenmelerin kaynağında yer alan 'iletişim' olgusu ve yine iletişim araçlarının vazgeçilemez birer yaşam unsuruna dönüşmesi, bilgi üretimi, kullanımı ve paylaşımı gibi sonuçları da arttırarak beraberinde getirmiştir. Böylece bu durum, içinde bulunduğumuz çağın adını 'bilgi çağı' olarak ifade etmemizi sağlamıştır. Bilgi çağı olan 21. yüzyıl her şeyden önce hız ve sürekli değişimi ortaya koyan bir görünüme sahiptir. Bu değişim, gelişim veya ilerleme durumunun bizzat bireyin kendisine yapılacak yatırımlarla sürdürülebileceği, ancak bunun da ötesinde yaratıcı bakışa sahip bireylerin eğitimiyle sürdürülebilir bir durumun mümkün olacağı ifade edilebilir.

Bilgi çağının temel taşlarından birisi, olmazsa olmazı, yaratıcı düşünebilme, yaratıcı bakabilme ve davranabilmedir. Bu özellik günümüzün ihtiyaçlarını cevap veren bir bireyde aranan en önemli özellikler arasındadır. Yaratıcı yönleri desteklenip geliştirilen bir birey, Prof. Dr. Ümit Davaslıgil'in de ifadesiyle hem hızlı değişimlere uyum göstermeye hem de günlük yaşamın artan gereklerine cevap verecek etkin beceriler geliştirmeye daha iyi hazırlanacaktır (Davaslıgil, 2016). Çünkü yaratıcı bakışın içinde bilginin ezbere kullanılmasından çok probleme getirilecek olan olası çözümler için düşünme eylemi bulunmaktadır. Bu durum çağın bilgi üretimi ve değişim özelliğine en çok katkı sağlayan faktördür ki; yaratıcılık aslında çok yönlü düşünebilmenin anahtarına sahiptir. Yaratıcı olmak, sıradanlaşmış olanın ötesini düşünmek, bunun için de önce hayal kurmaktır.

Toplumsal bir değişime yol açabilecek olan yaratıcı bakış ve bu yaratıcı bakış anlayışının kullanılması öte taraftan birey bazında da bazı edimlerin kazandırılmasında öne çıkmaktadır. Çocuk gelişiminde yaratıcı yönün geliştirilmesiyle elde edilecek olan özellikler, kişisel gelişime katkı saylayarak davranış biçimlerine yön verebilmektedir. Bir probleme çözüm arayan çocukta yaratıcı bakışın desteklenmesi daha duyarlı olma ve geniş bir vizyondan bakabilmeyi kazandırabileceği gibi bu sayede özgüven adına çeşitli kazanımlar da elde edilebileceği unutulmamalıdır. Yaratıcı düşünmeye yönlendirilen bir çocuğun sahip olduğu özgüven duygusu yeni konularda meraklı olma davranışını beraberinde getirecek ve bu şekilde de öğrenmeye karşı olan istekte önemli gelişmeler sağlanabilecektir.

Yaratıcı düşünme, bireyin ilk çocukluktan yetişkinliğe kadar olan gelişim süreci içinde farklı zaman dilimlerinde farklı ivmelenmeler göstererek ilerleyebilir. Ancak özellikle bilişsel, dilsel ve beceriye dair çeşitli özelliklerin artarak daha bağımsız hale gelen okul öncesi dönemde, yaratıcılık ve buna bağlı davranış biçimleri bakımından önemli sıçramalar kaydedilebilir. Bu dönemde oyun oynamak, resim yapmak, kitaplardaki hikayeleri dinlemek ve çeşitli görsel araçları incelemek çocuğun dilinden, ona yakın olan önemli faaliyetlerdendir. Elbette bu faaliyetler yaratıcılığın desteklenmesinde de kullanılabilirler. Çocuğun dilinden olan bu faaliyetler eğitim amaçlı kullanılabilir gibi aynı zamanda da dolaylı yoldan çocuğun iç dünyasıyla kurulacak olan iletişim bağını da oluşturabilir. Kuralları çocuğun kendisi tarafından

belirlenen, kendisini tamamen özgür hissederek gerçekleştirdiği bu gibi etkinliklerin sadece bir vakit geçirme aracı olarak görülmesi yerine, kendisini ifade etmede kullanılan bir araç olarak da değerlendirilmesi bu açıdan önemlidir. Okul öncesi dönem çocuğu için resim yapmak bir çeşit oyun vari bir eylem ise, kitap ve resimlemelerinin de bu oyunun öğeleri olması oldukça doğaldır. Bu açıdan değerlendirildiğinde kitap ve resimlemelerinin çocuğun ilgisini çekebilecek ve onu yaratıcı bir bireye yönlendirebilecek önemli eğitim materyallerinden biri olduğu rahatlıkla söylenebilir. Günümüzde hızla büyüyen bir alan olarak çocuk kitaplarının resimlenmesinde, resimlemelerin nasıl oluşturulacağı, dolayısıyla hangi önemli uygulama başlıkların öne çıkartılacağı, yaratıcılığın desteklenmesi adına önemle araştırılması gereken konular olarak dikkatimizi çekmektedir. Bu çalışma resimleyenin yaklaşımıyla oluşturulan görselliğin, yaratıcılığı desteklediği öngörülen yönlerine odaklanmaktadır.

Yaratıcılık Üzerine: Yaratıcı Bireyin Özellikleri ve Eğitimi

Teknolojik ya da bilimsel anlamda topluma hizmet eden gelişmelerin önünü açacak olan bir düşünce veya düşünmeye sevk edecek olan sanatsal bir yaklaşım da olsa, her ikisi de 'yaratıcı bakış'ın izlerini taşımaktadır. Bu bakımdan yaratıcı bakış veya düşünce bugün sadece sanata dair bir kapsam içinde değerlendirilemeyecek kadar önemli bir eylemdir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağı için her bir alanda kritik bir öneme sahip olan bu eylem için kuşkusuz bir çok kapsayıcı tanımlama yapılabilir. Ancak kısaca yeni olanı ortaya çıkartma olarak tanımlayabileceğimiz eylemi daha net olarak kavrayabilmek için yaratıcı yönü kuvvetli olan bir bireyin davranış biçimlerine değinmek yerinde olacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde yaratıcılık; Karakuş'un Sungur'dan (1992) yaptığı alıntıda da olduğu gibi; sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonra da sonucu ortaya koyma şeklinde tanımlanabilir (aktaran, Karakuş, 2001: 3). Görüldüğü üzere yaratıcı olarak ifade edilen bir birey karşılaştığı sorun karşısında önce merak eden ve sorgulayıcı olan, sonra da araştırmacı olan kişilik özellikleriyle sivrilmektedir. Bu özellikleri taşıyan birey her şeyden önce sıradanlaşmış olan yaklaşımlara karşı kendine özgü alternatif çözümlerini getirmeye çalışır ki bu durumun muhtemel bir sonucu olarak da yeni ortaya konulabilir. "Guilford'a (1967) göre de böyle düşünen kişi sonuca belli önermelerden, belli temellerden hareketle ve alışılmış yollardan geçerek ulaşmaz. Herkesin geçtiği yolların dışında yollar arar, değişiklik peşindedir. Herhangi bir problemi çözerken kabul edilebilecek birden fazla cevap bulabilir. Sonuçta meydana gelen çözüm yolları kendine özgüdür, düşüncelerinde esnek ve akıcıdır" (aktaran, Ömeroğlu, 1988: 47). Elbette ki yaratıcı birey yeni olanı ortaya çıkarma sürecinde eski bilgi birikimlerinden yararlanıp, bunlardan başarılı sentezler yapar, zekasını kullanır ve bunların üstüne de hayal gücü unsurunu ekleyerek etkili sonuçlar ortaya çıkartabilir. Suchkov da, "yaratma, gerçeklik dediğimiz bütün'ün parçalarını yeni bir biçimde düzenlemekten ve yeniden ortaya koymaktan başka bir şey değildir" (aktaran, San, 2004: 14) diyerek bu tespit üzerine destekleyici bir açıklama getirmektedir. Bu noktadan hareketle yeni bir fikir ortaya koyma aslında yeni ilişkiler kurma, daha önce düşünülmeeyeni bir araya getirme durumu olarak ifade edilebilir. Bu noktadan

hareketle ilk yaptığımız tanımlamalara geri dönecek olursak eğer yaratıcı bir bireyde sürecin, merak etme, deneysel düşünme ve uygulama koyma cesareti göstermeyle yakından alakalı olduğu açıkça görülmektedir. Ancak yine bu sürecin bir parçası olarak da analitik (mantıksal) düşünmenin özelliklerinden olan araştırma ve bilgi biriktirmeye yakın kişilik özelliklerinin de geliştirilmesi söz konusu olmalıdır.

Diğer taraftan 'bireyde yeniyi ortaya koyma sürecin oluşumuna' kısaca bakacak olursak, Yeşilyurt'un da belirttiği üzere bu oluşumun aşamaları hep aynı sırada gözlemlenmeyebilir, bazen bir paralellik söz konusu iken bazen de aşamalar arasında sıçramalar yaşanabilir. Bununla birlikte yaratıcı düşünmenin basamakları arasında sırasıyla 'Hazırlık Aşaması (keşif), Kuluçka Aşaması (oyun), İçe Doğuş Aşaması (yaratıcılık-aydınlanma) ve Değerlendirme Aşaması (sonuçları doğrulama - çözüm getirme) yer almaktadır (Yeşilyurt, 2020: 3885). Hazırlık aşaması tahmin edileceği üzere karşılaşılan problem üzerine bilginin toplandığı, araştırmaların yapıldığı bir süreci ifade ederken, kuluçka süreci ise elde edilen bilgilerle bilinçaltının harmanlanması sonucu yeni fikirlerin belirmeye, zihinde görselleşmeye başladığı aşamayı gösterir. Hemen devamında buluşun gerçekleştiği, problem karşısında alternatif yaratıcı çözümlerin geliştirildiği içe dönüş süreci yaşanmaktadır. Son olarak ortaya çıkartılan fikirlerin analiz edileceği, gözden geçirileceği, kısaca; daha çok, mantığın devreye sokulacağı değerlendirme aşaması izlenmektedir.

Tüm bu bilgilerle birlikte bugün, her şeyden önce bireydeki yaratıcı yönlerin açığa çıkartılması önemsenmektedir. Bu noktadan bakıldığında yaratıcı bireyin tanımıyla başarılı bireyin tanımı arasında kuvvetli bir ilişki olduğu görülür. Yaratıcı yönlerin geliştirilmesine yönelik geliştirilecek olan eğitim anlayışının bu bakımdan başarı ile özdeşleştirildiği belirtilebilir. Bu nedenle aile ve okulda yaratıcılığın gelişimine olanak sağlayacak ortamların hazırlanmasına özen gösterilmeli ve yaratıcılığın geliştirilebileceği unutulmamalıdır. Yaratıcılık potansiyeli herkeste vardır. İstenirse geliştirilebilir. Aksi halde gerilemektedir (Argun, 2012: 12). Aynı şekilde çocuklarda yaratıcılığın uygun ortam ve koşullar sağlandığı takdirde gelişebileceğini söyleyen Torrance'e göre; yaratıcılığın akıcılık, esneklik, özgünlük ve detaylandırma olmak üzere dört boyutu bulunmaktadır (aktaran, Yüksel; 2018: 14). Bu tespit yukarıda yapılan tanımlamalarla da bire bir örtüşmektedir. Torrance, yaratıcı bir bireyden beklenen özellikleri özet olarak bu dört beceri üzerinden şu şekilde özetlemektedir: Bilgi kullanımının doğal bir sonucu olarak farklı alternatif fikirler üretebilme ve ideal olanı seçebilme becerisi olarak 'Akılcılık', karşılaşılan sorunlar karşısında farklı sonuçlara, yorumlara ve fikirlere de yönelebilecek, daha çok bir uyarılma rahatlığına sahip olma becerisi şeklinde 'Esneklik', kendine özgü formları ortaya çıkarabilme becerisi olarak 'Özgünlük' ve ortaya attığı fikirleri çeşitli ayrıntılarla daha da detaylandırma, çeşitlendirme becerisi olarak 'Zenginleştirme'. Bu dört özellikten yola çıkılarak biçimlenecek olan çevresel faktörlerin, bireyde yaratıcı yönlerin geliştirilmesine çeşitli katkılar sağlayacağı ortadadır. Gelişime yönelik ilk kazanımların elde edileceği alan ise aile ya da ev ortamıdır. Bu nedenle önce ebeveynlerin, yaratıcılığın geliştirilmesi adına bilgilendirilmesi çok önemlidir. Aile bireyleri çocuğun yaratıcı yönlerini desteklemek için ona, önce bağımsız bir alan sağlamalı, ortaya attığı fikirlerine saygı duyulacak koşulları oluşturmalıdır. Yaratıcılığın

geliştirilmesini tetikleyecek olan bir diğer önemli çevre de okuldur. Okul, çocuğun bizzat çeşitli materyalleri veya olguları tanınmasına olanak tanıyan, sosyalleşmenin bir parçası olarak da iletişim becerilerinin gelişimine imkan veren ortamdır. Dolayısıyla okul ortamının başta baskılayıcı veya tek tipleştirici bir anlayıştan uzak, özgürlüğü öne çıkartan bir ortam olması, sonrasında da hata ya da yeniliğin deneyimlenebileceği ortamları sunabilmesi, eğitmenin de bu olanakları sağlayabilecek bir bakış açısına sahip olması gerekmektedir. Yaratıcılığın ortaya çıkmasını etkileyen diğer önemli çevresel faktörler arasında bireyin içinde bulunduğu toplumun kültür yapısı, yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri bulunmaktadır. Toplumun ister istemez birey üzerindeki baskıcı ya da düşünmeyi kolaylaştırıcı olası tavırları, olumlu ya da olumsuz açıdan bireyi etkileyeceği açıktır. Bu konudaki en hassas ve yaygın örneğin cinsiyet üzerindeki ayrımcı düşünce biçiminin olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle cinsiyetin de yaratıcılık üzerinde etkisi önemsenmektedir.

Kara ve Şenççek'in Rawlinson'dan yaptığı aktarımda olduğu gibi; yaratıcılık, birey rüya gördüğünde ya da herhangi bir şekilde hayal kurduğunda ortaya çıkar. Çocuklar bunu oyun oynarken, masal dinlerken ya da kumdan bir kale inşa ederken yaparlar (Kara ve Şenççek, 2015: 93). Her ne kadar yetişkinliğe geçilen süre zarfında yaratıcı düşünmeye getirilen sınırlamalar çoğalsa ve yaratıcılığa dair ivmelenmelerde gerilemeler de olsa, çocuklara nazaran daha pratik düşünmenin de getirisi ile yetişkinler de yaşantılarında (yine Rawlinson'dan yapılan alıntıda örneklerde olduğu gibi) kitap okurken, bir seyahat planlarken ya da sadece banka hesaplarında birikmiş parayla ne yapacağını düşünürken bile hayal kurmakta ve yaratıcı fikirler geliştirmeyi sıklıkla kullanmaktadırlar. Elbette yaş, beyin yapısı ve zeka gibi unsurların yaratıcılıkla ilişkili konular olduğu düşünülmekte ve bu konular üzerine çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bununla beraber yine tekrarlayacak olursak eğer kişiye has çeşitli algısal ve duygusal engeller, kalıplaşmış bilgilerin diretilmesi, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve kültürel yapı gibi değişkenlerin de yaratıcılığı etkileyen unsurlar arasında olduğu bilinmelidir. Yine de tüm bu faktörlerle birlikte yaratıcılığı etkileyen durum aslında eğitimin nasıl yapılandırılacağı ile yakından ilişkilidir. Daha önce de belirtildiği üzere yaratıcılığın salt doğuştan gelen bir yetenek olarak algılanması, yaratıcılığın her bireyde geliştirilebilecek bir olgu olması önündeki en büyük engele dönüşmektedir. Bu noktada önemli olan, bilginin ezbere bir yaklaşımla aktarılmasının ötesinde, aktarılan bilginin farklı yaklaşımları ve çözümleri de beraberinde getirmesine izin verecek, kişiye yönelik bir eğitim sisteminin oluşturulmasıdır. Ancak eğitimde yaratıcı düşünme biçiminin geliştirilmesinin bir gereklilik olarak görüldüğü bugünün düşünce biçiminde bile hala yenilikçi fikirleriyle öne çıkan öğrenciden ziyade kapsayıcı bir biçimde, sunulan eğitim programlarına harfiyen uyan öğrenci yapısının hali hazırdaki koşulların da etkisiyle tercih edildiği görülmektedir. Yaratıcı bireyin eğitiminde her şeyden önce zihinsel faaliyetler ile duygusal yaklaşımların birleşimine olanak sağlanmalı, fırsat tanınmalıdır. San'ın da belirttiği üzere, 'Buluş'un, yeniliğin temel olduğu yaratıcılıkta, zihnin tüm yetileri, düşünceler, düşünme süreçleri, duygular, imgelem ve imgeleme etkileşim halindedir. Buluşa yönelen yaratıcı eylem, bu yapının tüm parçalarını bir araya getirir, birleştirir (San, 1979: 21). Noyanalpan da bu konuda öğretmen merkezli eğitim yapısında verilenin geri alınması beklentisi yerine sistemin 'hedefi göstert, düşündürt, buldur, analiz yaptır, sentez

yaptır ve sonucu geri al olması gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre; bir kez ezbere ve ezberin kalıplarına alışan çocuk artık düşünmeyi ya da çeşitli bilgi arasında ilişki kurmayı gereksiz bulmakta ve istese de becerememektedir (Noyanalpan,1993: 42). Görüldüğü üzere yaratıcı bireyin yetiştirilmesi önündeki engellerden belki de en önemlileri arasında sıradanlaşmış ve kalıplaşmış bilgi kullanımının devamlılığında ısrarcı olunması, bunun yanında gelişim adına kişisel yaklaşımlara mesafeye yaklaşıması bulunmaktadır. Oysa hayal gücü ve yaratıcılık arasında bireye özgür bir ortamın sağlanması arasında önemli bir bağlantının bulunduğu açıktır.

Yaratıcılığın geliştirilmesinde okul öncesi dönem, özellikle 4 yaş sonrası, çocuğun kişilik yapısının ortaya çıkmaya başladığı ve çevresel faktörlerin etkilerinin de bilinçaltına girdiği bir dönem olması açısından önemlidir. Bu sebeplerden ötürü okul öncesi çocuğun ilk kez kendisine özgü düşsel bir dünya geliştirilebildiği ve yaratıcılığın ivmelendiği dönemlerden biri olarak bilinmektedir. Bu dönemde çocuğunun her şeyden önce kendisi ve çevresini tanıma ve öğrenme ihtiyacının bir gereği olarak fazlaca merak duygusuna sahip olması dikkatimizi çeker. Merak etme duygusunun yaratıcı fikirlerin gelişmesini sağlayan başat faktörlerden biri olduğu rahatlıkla söylenebilir. Okul öncesi dönem, yani ilk çocukluk (erken) çocukluk döneminde yaratıcılığın oyuna dair etkinliklerde de belirgin olarak kendini gösterdiği ayrıca bilinmektedir. Ataman'ın da belirttiği üzere bu dönemde çocuğun cansız öğeleri kendine ait dünyası içinde canlı varlıklara dönüştürmesi, bu öğeleri kendisinin belirlediği oyunun kurallarına dahil etmesi, hayali arkadaşlar oluşturması, boyama veya resim yapması, çamura şekil vermesi, masal anlatması, mizahı kullanması, ceza ya da eleştiriden kaçmak adına beyaz yalanlar söylemesi ve kendini bir hikayenin kahramanı yerine koyması gibi etkinliklerde yaratıcılık öne çıkmaktadır (Ataman, 1993: 112-114). Yine Ataman'ın tespitlerinde özellikle ailedeki bireylerin heves kırıcı, katı kuralcı olması yerine, teşvik edici ve esnek olmasının altı çizilmekte, sınıf ortamının da bu hususlar çerçevesinde yeniden ele alınması belirtilmektedir. Sönmez (1993) ise yaratıcılığın geliştirilmesinde okul ortamında; buluş yolu, araştırma, soruşturma ve tam öğrenme stratejileri, güdümlü tartışma, örnek olay, gösterip yaptırma yöntemleri ile sokratik tartışma, küçük ve büyük grup tartışması, münazara, drama, yaratıcı drama, gösterme, yaptırma, deney, gözlem, beyin fırtınası, workshop, demonstrasyon, problem çözme gibi tekniklerin oluşturulabileceğini belirtmektedir. Yine ona göre de; Öğrencinin kendini özgür hissedeceği, bir öğrenme öğretme ortamı olmalıdır. Yaratıcılık; 2-7 yaşlar arasında dramatizasyon, demonstrasyon, yaratıcı drama, rol yapma gibi tekniklerle geliştirilebilir. Bu yaşlar, somut işlemler dönemine denk düştüğünden eğitsel oyunlar eğitim ortamında çokça kullanılmalıdır (Sönmez; 1993: 149).

Çocuk Gelişimi ve Yaratıcılık

Gelişim, bireyde süreklilik gösteren bir durumdur. Yaratıcı yaklaşıma sahip bir bireyin bu süreklilik içinde, her seferinde daha fazla alternatifi ortaya koyabilme özelliği, ilerlemeyi daha da hareketlendireceği açıktır. Bu nedenle her şeyden önce davranışlarımızı biçimlendirecek olan ideal bir eğitim planı geliştirmek önemlidir. İdeal bir eğitim planının temel amaçlarından biri de davranışlarımız üzerinde bizzat etkili olan öğrenme, edinme durumlarının

gerçekleşmesidir. Edinim, beceri geliştirme durumuyken, öğrenme de bir çeşit davranış değiştirme etkinliğidir. Gelişim süreci içinde öğrenme ve edinim yoluyla biçimlenecek alışkanlıklarımızın yerine oturduğu bazı kritik dönemler bulunur. Baran'ın (2011) ifadesiyle kritik dönem, eğitim ortamında bireylerin yaş değişkenine göre belirli becerileri kazanma ve öğrenme konusunda avantajlı olduğu dönemlerdir. Yaşa ve kazanılacak beceriye göre değişik öğrenme durumları için farklı kritik dönemler vardır (Baran, 2011: 25). İşte kapsamlarımızdan biri olan ilk çocukluk evresi de bu açıdan, düşünme biçiminin şekillendirildiği, daha da önemlisi yaratıcı kimliğin kazandırıldığı kritik bir dönemdir. Bu dönem (2 yaşından 6 yaşına kadar), çocuğun temel beceriler edindiği, kendisini tanımlamaya başladığı, çevresiyle olan ilişkilerde hem deneyim kazandığı hem de bunun neticesinde sosyalleştiği ve öğrenme konusunda hızlı adımlar attığı bir dönemdir.

Daha önce de belirtildiği üzere yaratıcılığın gelişimini tetikleyen birçok unsur bulunmaktadır. Kalıtsal ve çevresel faktörlerin başlıca etkili konular arasında olduğu, bu doğrultuda çocuğun aile bireyleri, arkadaşları ve bunun yanı sıra, oyuncakları, çeşitli iletişim araçları, kitapları ve değişik bireysel etkinlikleriyle birlikte kurgulayacağı oyun ortamında, yaratıcılığa dair birçok farklı kazanım sağlayabileceği söylenebilir. Argun'un tespitleriyle çocuğun yapısı gereği bu oyun ortamlarında taklit yoluyla model aldığı davranış biçimleri, zamanla hayal gücü kullanmanın da katılımıyla kendini ifade biçimine dönüşecektir. Yine Argun'un Breckenridge ve arkadaşlarından (1969) yaptığı alıntıya göre; resim yapma, yaratıcı hareketler, hikaye anlatma, dramatisasyon sırasında çocuk yaratıcılığın en üst noktasına ulaşacaktır (aktaran, Argun, 2012: 41). Yaratıcılığa dair izler çocukta, bu gibi etkinliklerle birlikte gelişim süreci içinde daha ilk yıllardan itibaren görülmeye başlar. Schwedtfeger'e göre bebeklik dönemi olarak ifade edilen 0-2 yaş aralığı, okul öncesi dönemi hazırlayan kazanımları içerir. Bebek konuşmadan önce havada, elleriyle kollarıyla şekiller çizerek, sevincini veya herhangi bir duygusal durumu anlatmaya çalışır. Bu ritmik ve devinimsel ifadeler, çocuğun belki de içgüdü dilinin betimleyici birer ifadesidir (aktaran, Argun, 2012: 46-47). Yine Argun'un betimlemeleriyle birinci yaş, çevredeki nesnelerin deneyimlendiği, basit çizimlerin gerçekleştirildiği dönemdir. İkinci yaş, çizimler ve resimler hakkında bir şeylerin anlatılmaya başlanması, üçüncü yaşta ise yaratıcı oyunlarda kendini ifade etme kaygısının öne çıkması önemlidir. Dördüncü yaş itibarıyla çoğalan merak duygusuyla da plan yapma becerisi gelişmeye başlar. Resimlerinde, imgelem yani daha önceki deneyimlerinden kaynaklı çağrışımların izleri görülür. İki ile dört yaş aralığındaki bir diğer önemli gelişim kültürel ifadelerin tanınmaya başlamasıdır. Beşinci yaş, iletişimin fazlaştığı, duyguların, etkilenmelerin ve tepkilerin, bunlara dair anlamların ortaya çıktığı dönemdir. Beş yaş tüm bunların etkisiyle yaratıcı yönlerin yoğun olarak desteklendiği bir yaştır. Merak faktörünün de etkisiyle öğrenmede bir ivmelenmenin yaşandığı bu dönemde oyuncaklar, kitaplar ve çeşitli iletişim araçları hayal gücünü tetikleyen önemli araçlardır. Altı yaşına gelindiğinde artık gerçekçi yaklaşımların izleri görülmeye başlar. Yine de yedi yaş, yani okul dönemine kadar olan süreçte çocuk, kendi gözünden gördüğü dünyayı şekillendirmeye ve hayal gücünün üst noktalarına ulaşmaya, düşsel yaratımları ortaya çıkarmaya devam edecektir.

Yaratıcı yönlerinin gelişimi belirtildiği üzere çeşitli hareketleri göstermede, hikaye anlatmada, dramatisasyonda, oyun kurgulamada, şekil verme ve resim yapma gibi sanatsal faaliyetleri uygulamada belirgin olarak kendini göstermektedir. Özellikle kendini ifade etmek aracı olarak resimler yapma ve böylece hayal gücünün sınırlarını zorlamak en etkili faaliyetlerdendir. Bununla birlikte çeşitli keşifler yapabildiği, kahramanlarını kendisi ile özdeşleştirdiği resimli kitapları incelemek, dinlemek diğer kritik etkinlikler arasındadır. Kitap ve resimlemeleri çocuğun dilinden olan, onun dünyasına hitap eden, merak ettiği sahneleri canlandırabilen ve her biri ayrı bir maceraya açılan zengin içeriklerdir.

Ancak sanatsal değeri olan bir çok resimli kitap, bu anlamda tatmin edici değildir. Çoğu, ilginç olma ve çocukların dikkatini çekmekten yoksundur. Resimli kitapların genç okuyucuların ilgisini çekmemesinin sebebi çocukların kendilerine yakın görüp sevecekleri figürleri bulamamaları, bu figürlerde öyküyü özümseyerek izleyememeleri ve kitabın özüne ulaşamamalarıdır (Gönüllü, 2004: 7). Çocuğun ilgisini yakalamak isteyen bir kitabın öncelikle çocuk resminin gelişim aşamalarını iyi analiz etmesi, bu açıdan önemlidir. Çocuğun gelişim basamakları ile çocuk resminin değişimi arasında bir paralellik söz konusu olduğu da ayrıca bilinmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Yavuzer'in de belirttiği üzere çocuk resmindeki değişim 5 farklı dönemde incelenebilir; Karalama Dönemi (2-4 yaş), Şema Öncesi Dönem (4-7 yaş), Şematik Dönem (7-9 yaş), Gerçeklik (Gruplaşma) Dönemi (9-12 yaş) ve Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 yaş) (Yavuzer, 2018: 31). 4 yaşına kadar devam eden karalama döneminde net bir biçim almamış olan çizimler daha çok elin hareketinin kağıda yansıtılması şeklindedir. Yine Yavuzer'in ifadesiyle bu anlamsız çizimler, çocuk için yaratıcı yönün keşfi adına önemli bir gelişimdir. Serbest bir biçimde ,özgürce yaptığı keşifler, karalamaların anlamlandırılmasında ortaya çıkmaktadır. Yavuzer'in Cyril Burt'den yaptığı alıntıya göre 4 yaş çocuğu için insan figürü en sevilen konudur (aktaran, Yavuzer, 2018: 39). Bu dönemdeki insan figürü çizimine geçmeden önce karalama döneminden şema öncesi döneme geçişte, 3 yaşlarında kabaca yuvarlak bir baş ifadesi içine göz, burun ve ağız anlatacak çizimlerin gerçekleştirilmeye başladığı görülmektedir. 4 yaşında bu çizim yaklaşımına eklemeler yapılarak çöpten adam benzeri çizimler gelişmeye başlamaktadır. Üretilen bu çizimler, çocuğun anlatmak istediği konuyu kısa yoldan tarif edecek olan, aslında bir çeşit iletişim aracı vazifesi gören çizimlerdir. İlerleyen her yaşta çocuk, gelişime bağlı olarak resim anlayışını geliştirip, detayları daha da fazla ifade edecek biçimlere yönelecektir. Önemli olan nesnelere kabaca çizimi, giderek mekan içinde daha gerçekçi bir görünüme doğru yol alacaktır (6 yaş). Renk konusunda yine çocuğu yönlendiren bir takım unsurların olabileceği düşünülse de, öncesinde bir anlam yüklenmeden kullanılan, sonrasında ana renklerin kullanımından daha fazla ara renk tercihinin doğru gidilen bir gelişim izlenecektir (4-5 yaş sonrası). Rengin seçiminde, başlarda ayırım yapılmaksızın süsleyici bir öğe olarak kullanma alışkanlığı varken, ilerleyen yaşlarda bu kullanımının yanında bazı nesnelere uygun gerçekçi renklerle oluşturma yaklaşımı da izlenebilecektir. Yine Yavuzer'in (2018) tespitiyle şema öncesi dönem çocuğu, özgür yapısı gereği, resimlemelerinde bağ kurduğu öğeleri diğer unsurlardan ayırıp, abartarak kullanacaktır. Ona göre bu dönem çocuğunun en büyük özelliği, resim yaparken başkalarının fikrini umursamadan bağımsız bir yapı sergilemesidir. Okul çağı ile başlayan gelişim döneminde ise çocuk kendisi ve

çevresi ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olacak, bu durum onun ilgisini ve yaratıcı dışavurumlarını farklılaştıracaktır. Yavuzer bu konu üzerinde yaptığı tespit; "Okul öncesi çocuğunun yaratıcılığa yaklaşımı çok daha özgür ve yalındır. İlkokul çocuğu ise güneş, bulutlar, ısı, ateş gibi şeyler hakkında artık bilgi sahibidir. Şimdi gökyüzünü bir iki fırça darbesiyle maviye boyarken, boşluk bırakmamaya çalışır. Artık onun için bir çember, iki göz ve bir ağız, yüz resmi için doyurucu bir genelleme olmaktan çıkmıştır", demektedir (Yavuzer, 2018: 66).

Çocuk resminin genel özelliklerini özetlediğimizde, gerçeği anlatan yaklaşımların oldukça önemsendiği ancak bununla birlikte kendi resimlemelerinin ise basitleştirilmiş bir yapıyı sergilediği görülmektedir. Yavuzer'e (2018) göre bu durumun adı 'Şematizm'dir. Diğer taraftan yine ona göre çocuk resminin bir diğer biçimlendirme özelliği 'idealizm'dir ki; o da resimlenen nesnelere abartı veya dekoratif unsurlarla zenginleştirilmesidir. Bu tespitlerden yola çıkarak, gerçekçi bir biçimlendirme yaklaşımı ile birlikte çocuğun bakışını da kapsayacak biçimde resimleme yapma, çocuğun ilgisini yoğunlaştıracaktır. Daha önce de belirtildiği üzere çocuk resminde renk unsurunun süsleyici bir özellik taşıması nedeniyle form unsuruna göre bir adım geride kaldığını da göstermektedir. Çocuk için önemli olan benzer nesne yorumları getirmek, tekrarı kullanmak ve simetrik bir bakış sergilemektir. Çocuk, gelişim sürecine paralel olarak nesnelere yapıları daha net öğrendiğinde oran ve orantıya dair kullanımlarında daha gerçekçi bir görüme doğru ilerleyecektir. Bununla beraber özellikle okul öncesi dönemdeki çocuk için arka planda yer alan nesnelere daha küçük ve silik olarak kullanımı mantığı pek fazla görülmez. Bunun ötesinde daha önce de ifade edildiği üzere büyüklüğü etkileyen en önemli faktör, çocuğun nesneye verdiği önemdir. Diğer taraftan çocuk yapısı gereği mizaha fazlasıyla yer verir. Bu aynı zamanda yaratıcı kimliğin de bir göstergesidir. Bu nedenle resimlerinde mimiklere ve çeşitli süsleyici öğelere, eklemelere sıklıkla yer vermektedir. Çocuk, ayrıca resmettiği biçimleri en iyi algılanan yönleriyle gösterme kaygısını taşımaktadır. Yavuzer, yaptığı bu tespitleri alıntılarla da destekleyerek; Hochberg (1978) 'kurallara uygun biçim' deyimini bir nesnenin karakteristik özelliklerini sergileyen görünüş, Freeman (1980) 'kurallara uygun resim' deyimini bir nesneyi kolayca tanımamızı sağlayan genel amaçlı resimler anlamında kullanmıştır, demektedir (Yavuzer, 2018: 78).

Özetle, yaratıcılığın düşünmeye dair bir eylem olduğu görülmektedir. Düşünmeyi tetikleyecek olan da bilginin kendisi ve davranış biçimlerimizdir. Bu doğrultuda çocuk gelişimi için bilginin edinilmesi adına her şeyden önce görme duyusunun geldiği belirtilebilir. Çocuk, önce görerek, gördüğünün taklit ederek öğrenme yolunda mesafe kat edecektir. Görme, beraberinde önce algılamayı ve anlamlandırmayı, sonra öğrenmeyi ve edinmeyi, en sonunda da edinileni kullanma yetisini getirecektir. Duyular yoluyla elde edilen verilerin yine duyuların aracılığıyla zihnimizde anlam bulduğu, canlandığı ve sonrasında da yeni yeni formlara ulaştığı bilinmelidir. Hayal etme, hayal gücünü kullanma ve bizzat yaratıcı düşünme durumudur. Bir başka deyiş ile bu deneyimlerimizi canlandırma yani imgelem, yaratıcılığı ortaya çıkartan en net anlardır. Çocuk daha ilk yaşlarından itibaren deneyimlerine has imgeleri, simgeleri yaratıcı unsurlar olarak kendini ifade araçlarına taşımakta, bunları en doğal haliyle, sınırlamalar olmadan, özgürce aktarmayı bilmektedir. Çocukta yeni simge ve kavramların oluşumu, var olan

simgelerin yeni anlamlara evrilmesi yine onun özgür ve esnek düşünce yapısının eseri olacaktır. Var olan bu yaratıcı yapının, yine yaratıcılığı destekleyecek etkin araçlarla geliştirilmesi son derece önemlidir.

Yöntem

'Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Yaratıcılığı Destekleyen Bir Faktör Olarak Resimlemelerin Kullanımı' başlıklı bu çalışmada, öncelikle 'yaratıcılık, yaratıcılığın eğitimi ve çocukta gelişimi' başlıklarındaki bilgilerin derlemesi yapılmaktadır. Çalışmanın veri toplama araçlarından biri olarak değerlendirilebilecek bu derlemedeki amaç yaratıcı bireyin özelliklerini belirlemek, yaratıcılığın geliştirilmesindeki önemli aşamaları ortaya koymak ve çocuk gelişimi ile yaratıcılık olgusu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmanın bu aşamasında tarama yöntemi ile özetlenen bilgiler bir sonraki aşamada kitap resimlemesi alanındaki örnek çalışmaların incelenmesi ve yorumlanmasında kullanılmaktadır. Özellikle yaratıcılığın gelişimi açısından önemli bir ivmelenmenin yaşandığı 'Okul Öncesi Dönem' bu çalışmanın öncelikli sınırlaması olarak belirlenmiştir. Bir diğer sınırlama ise; ölçüt örneklem modelini seçilmiş olmasıdır. Bu bağlamda yaratıcılığı desteklediği öngörülen resimleme anlayışlarının incelendiği örnekler, okul öncesi döneme ait 10 adet çocuk kitabından alınmıştır. Bu kitapların seçilme kriterleri arasında, Türkiye'de çocuk kitapları alanında etkin biçimde yayın yapan bir yayınevinden son dönemde çıkmış olmaları, çevrimiçi kitap satış sitelerinde çok satan listeleri içinde yer alıyor olmaları, son dönemde yayımlanmış ve ağırlıklı olarak birden fazla baskı yapmış olmalarıdır. Bu kriterlerden de anlaşılacağı üzere seçimde, yaratıcılık ile ilgili yönleri farklı kaynaklarla da desteklenen ya da tespit edilen örnekler olmasından çok yaygınlık, ulaşılabilirlik ve tercih edilebilirlik yönleriyle kullanılma ihtimali yüksek olan örneklerin belirlenmesine dikkat edilmiştir. Yaratıcı kimliğe ait özelliklerle resimlemeleri oluşturan biçimsel özelliklerin karşılaştırılmasını, bir başka deyişle yaratıcılığın geliştirilmesi başlığında öne sürülen ve yaygın kabul gören düşüncelerin ve tanımlamaların resimlemelerdeki karşılıklarını tespit etmeyi amaçlayan çalışma bu yönüyle nitel bir araştırma özelliği taşımaktadır. Baltacı'nın yaptığı alıntıda da olduğu gibi, "Genellikle nicel veriler ve yoğun istatistiklerin göz ardı edilebildiği nitel araştırmalarda, araştırmacının gözlemleri, araştırılan olguya ilişkin metin ve söylev analizi gibi detaylar yer alır (Mallat, 2007). Nitel araştırmalar, olay ve olguların gerçekleşme anına ilişkin derin analizler ve araştırmacının özel betimlemelerini sıklıkla içerirler" (Golafshani, 2003), (aktaran Baltacı, 2019).

Bulgular ve Yorum

Okul öncesi dönem çocuk kitabı resimlemelerinde 'yaratıcılığın geliştirilmesini destekleyen uygulamalar' başlığında bir değerlendirme yapabilmek için resimleme konusunda farklı ölçütler kullanılabilir. Aşağıda tablo halinde sunulan ölçütler ise bir kitabın biçimsel olarak incelenmesinde kullanılabilir, çocuk kitabı resimlemelerinin bütünü oluşturulan başlıca bileşenler olarak değerlendirilebilir.

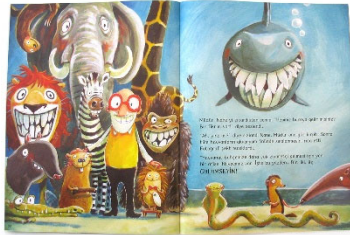
Tablo 1

Resimlemelerle ilgili Değerlendirme Ölçütleri.

1	Resimleyene Ait Yaklaşım	Kişisel bir tarzın oluşturulması, detay kullanımı ve farklı bakış açılarının gösterilmesi,
2	Renk Kullanımı	Anlamın desteklenmesi, vurgunun yapılması, armoni ile kitaba ait görsel bir kimlik oluşturulması,
3	Kompozisyon Kurgusu	Görsel etkinin kuvvetlendirilmesi ve monotonluğun kırılması,
4	Karakter ve Çevre Tasarımı	Konuya ve karaktere ait özelliklerin özümseyip aktarılması, özgün biçimsel formların geliştirilmesi

Resimleyene Ait Yaklaşımların İncelenmesi

Okul öncesi dönem çocuk kitaplarındaki resimlemelerin yaratıcılığı destekleyen bir unsur olarak kullanılmasını örnekler üzerinden değerlendirmek istediğimizde, bir başka ifadeyle çalışmanın giriş bölümünde özetlenen bilgileri örnek resimlemelerle karşılaştırdığımızda aşağıdaki tespitleri yapmamız mümkün olacaktır. Görsel 1-2-3-4.'de dört farklı çocuk kitabı, dört farklı görsel kimlik ve dolayısıyla dört farklı resimleyen yaklaşımı görülmektedir. Her bir kitapta uygulama tekniği, renk, figür ve o figüre ait çevrenin ele alınış biçimde gözle görülür biçimde farklılaşmalar, ayrışmalar yer almaktadır. Yine daha önce yapılan tespitler doğrultusunda, bu örneklerden de görüleceği üzere çocuğun yaratıcı kimliği, her biri farklı bir dünyaya açılan bu pencerelerle daha da zenginleşecektir.

Görsel 1-2-3-4. Çeşitli resimleme anlayışları. Soldan Sağa doğru, resimleyenler; Günther Jakobs, Morag Hood, Axel Scheffler ve Rebecca Cobb.

Görsel 5-6.'da ise; kitabın metni ile resimlemeleri arasındaki ilişkiyi gösteren örnekler bulunmaktadır. Buradaki her iki örnek bir taraftan metnin anlamını yine metnin sınırları dışına çıkararak destekleyen, hatta genişleten özellikleri barındırırken, bir taraftan da yine bu özellik sayesinde çocuğun gözlemci, araştırmacı ve keşfeden yönüne hizmet etmektedirler. Sol taraftaki örnekte, metin içinde fazla detaya yer verilmemle birlikte, izleyen, resimlemenin ana plan dışındaki unsurlarını dikkate aldığı anda, köpeklerin ziyaret ettiği uzmanın aslında dinazorlar konusunda bir uzman olduğunu kolaylıkla anlayabilmektedir. Sağ taraftaki örnekte

ise kırmızı canavarı korkutmak için bir hendekten bir başka canavarın çıktığı görülmektedir. Resimlemeye dikkatle bakıldığında bu canavarın aslında çamurla kamufle ve üst üste çıkmış köpek, kedi, kuş ve kurbağadan oluştuğu anlaşılmaktadır. Canavarı korkutma planını anlatan metne ait bu görünüm, yine metnin sınırları aşan, bunun da ötesinde başlı başına kendi yaratıcı görünümünü ortaya koyan bir uygulama örneğidir.

Görsel 5-6. Metin – resimleme ilişkisi. Soldan Sağa doğru, resimleyenler; Yuval Zommer, Axel Scheffler.

Görsel 7-8.'de yine metin ile resimleme ilişkisinin ele alındığı, ancak bu kez metindeki olay örgüsünün sıradanlaşmış bir anlatım yerine, farklılaşan bir bakış açısıyla anlatılma kaygısı görülmektedir. Resimleyen, metinde anlatılanı bizzat alışılmış biçimlerde ya da ilk akla gelebilecek yöntemlerle göstermek yerine, metne yine katkı sağlayarak, konunun farklı bir açıdan da ele alınabileceğini, görselleştirilebileceğini bizlere göstermektedir. Sol taraftaki örnekte olay örgüsü veya an, annenin oğlunu odasında ziyaret etmesi iken, biz bu anı, sol sayfada önce uzaktan ve karşıdan, sonra da sağ sayfada arkadan ve yakından görebilmekteyiz. Bu sayede hem ev ortamı detaylarının eklenmesi, hem de asıl öğeye doğru yönelmenin kolaylıkla yapılabildiği anlaşılmaktadır. Sol taraftaki örnekte ise; hikayenin kahramanları o gün için ne yapmak istediklerini düşünmektedirler. Bu düşünme durumu, alışa geldiğimiz yaklaşımların biraz dışında, pencerenin önünde duran ve sırtını bizlere dönmüş şekildeki kahramanların anlatımıyla aktarılmaktadır. Resimleyenin farklı bakış açıları geliştirmeye dair denemelerinin sınırları olmamalıdır. Ancak bu şekilde çoğunun alternatifli düşünme biçimi desteklenebilecektir.

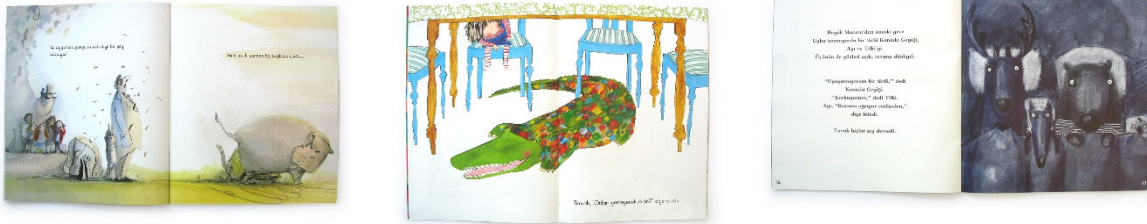
Görsel 7-8. Resimleyenin bakış açısı. Soldan Sağa doğru, resimleyenler; Ashling Lindsay, Elina Ellis.

Renk Kullanımlarının İncelenmesi

Görsel 9-10-11.'de yaratıcılık ile ilişkilendirdiğimiz bir başka önemli resimleme unsuru, renge dair farklı kullanım örnekleri görülmektedir. Her ne kadar renk unsuru, çocuk için bazen

dekoratif, bazen de sadece gerçeği gösteren bir araç, bazen de kişisel bir anlamı ifade etse de, rengin resimleyen için farklı kullanım amaçları olabilir. Renk faktörünün çocukta anlamayı kolaylaştırabileceği ve estetik dağarcığı arttıracak bir unsur olarak kullanılabilir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde; örneklerden sol taraftaki çalışmada, hikayenin kahramanı olan Melis'in diğer çocuk figürlerinden ayrılacak biçimde kırmızı renk ile ifade edilmesi önemlidir. Böylece rengin aynı zamanda vurgulama özelliğinden de yararlanmıştı. Sağ taraftaki örnekte ise renk hem mizahi, hem de gerçeküstü bir görünümü desteklerken, bir taraftan da figüre ait karakteri ortaya çıkartacak bir biçimlendirme anlayışını sergilemektedir. Alt taraftaki örnekte de renk ile metindeki atmosferin örtüştüğü, gecenin daha net olarak ifade edildiği, aktarılabilirliği bir kullanım durumu söz konusudur.

Görsel 9-10-11. Resimlemelerde rengin farklı kullanımları. Soldan Sağa doğru, resimleyenler; Jessica Meserve, Rebecca Cobb ve Elina Ellis.

Her şeyden önce içerik, resimleyen yaklaşımı ve çocuğun beklentileri göz önünde bulundurulduğunda, renk, farklı uygulama biçimlerinde karşımıza çıkabilmektedir. Her bir çalışmanın kazandıracığı deneyim elbette önemlidir. Çocuğun, sadece belirgin ana renk ve ara renk kullanımları ya da belli başlı bilinen renk ilişkileri ile sınırlandırılmaması gerekir. Önemli olan çocuğun, ufkunu açabilecek her türlü çalışmadan beslenebilmesidir. Ana ve canlı renk ilişkilerinden oluşacak kompozisyonlar kadar daha önce bir araya gelmemiş, düşünülmemiş renk uyumlarından oluşacak kompozisyonlar da önemlidir. Bununla birlikte kitap çok sayfadan oluşan bir bütündür. Birbiri ardı gelen sayfalardaki konu anlatımı tekrar eden görselleştirme mantığı ve monotonluk arasında çoğu zaman yakın bir ilişki oluşabileceği unutulmamalıdır. Kitabın kimliğini oluşturacak genel bir renk yaklaşımının yanında sayfalar arasında farklılaşacak veya çeşitlenecek renk birlikteliklerinin sunulması monotonluk önüne geçen çözümlerden birisini oluşturacaktır. Görsel 12-13-14., resimlemelerde rengin bilinçli bir biçim ögesi olarak kullanıldığı, renk birlikteliklerinin sayfalar arasında çeşitlendiği, özgün renk uyumlarının uygulandığı seri bir çalışmayı göstermektedir.

Görsel 12-13-14. Resimlemelerde rengin farklı kullanımları. Soldan Sağa doğru, resimleyenler; Jessica Meserve, Rebecca Cobb ve Elina Ellis.

Kompozisyon Kurgularının İncelenmesi

Görsel 15-16-17.'da ise bu kez kompozisyon açısından olası monotonluk ya da sıradanlık tehlikesi karşısındaki çözüm alternatifi yer almaktadır. Örnekte; yine tek bir kitabın farklı sayfalarındaki farklı sahne kurguları dikkati çekmektedir. İlk karşılıklı sayfada geniş bir manzara karşımıza çıkarken, hemen yanındaki karşılıklı sayfa tasarımının sağ tarafında, tüm alanı kapsayacak büyüklükte bir figür görünümünün sahneyi oluşturduğu izlenmektedir. Son karşılıklı sayfa örneğinde ise figür detaylarının ideal biçimde algılanacağı, ne çok yakın ne de çok uzak olan bir düzen anlayışı bulunmaktadır. İşte bu noktada; arka arkaya gelen sayfaların bu şekildeki sayfa kurgusu ile oluşturulması sonucunda tekrar eden görüntü çağrışımının olası olacağı unutulmamalıdır. Elbette ki ideal boyutlardaki yaklaşım ile tüm sayfalar düzenlenebilir. Ancak bu durum, resimleyen açısından metne sadık kalma kaygısına daha fazla dikkat edildiğini gösterebilir. Oysa her bir boş sayfa, metinden bağımsız olarak önce çeşitli plastik öğeler (çizgi, leke, renk, doku gibi) sayesinde, estetik ve yaratıcı hazların kazanılacağı bir alana hizmet eder. Resimleyenin önünde bu tür öğeler ile kurgulanacak sayısız kompozisyon olasılığı bulunmaktadır.

Görsel 15-16-17. Sayfalar arası kompozisyon ilişkileri. Resimleyen; Günther Jakobs.

Yine bu değerlendirmeye göre Görsel 18-19-20.'de de karşılıklı sayfaların düzenlenmesi aşamasında sıklıkla başvurulan bazı temel kompozisyon kurallarına ait örnekleri görmekteyiz. Sol taraftaki örnekte boşluk ve istif düzenlemesine ait yaklaşım, sağ taraftaki örnekte kompozisyonu oluşturan öğelerin sayfa sınırları dışında da devam ettiği etkisini uyandıran yaklaşım ve alt taraftaki örnekte de büyük küçük kontrastlığını, gerilimini ifade eden bir yaklaşım izlenmektedir.

Görsel 18-19-20. Temel kompozisyon kurguları. Soldan sağa doğru resimleyenler; Ashling Lindsay, Yuval Zommer ve Jessica Meserve.

Karakter ve Çevre Tasarımlarının İncelenmesi

Son örnek, Görsel 21-22-23.'de ise birbirinden farklı anlatım biçimlerine sahip üç farklı çalışma bulunmaktadır. Çalışmalar incelendiğinde dikkati çeken en önemli fark hikayenin

kahramanlarına getirilen biçimsel yorum ve yine bu yorumla uyumlu olan çevre anlatımlarıdır. Her bir örnekte farklı hayvanlara ait yorumlar bulunmakla birlikte, özellikle her üç örnekte de bulunan tilki yorumları incelendiğinde, resimleyenlerin figür yaklaşımlarına dair fikirler edinilebilir. Resimleyen, hikayenin kahramanları için özgün bir yaklaşım geliştirmek istediğinde önce figüre ait karakteristik yapıyı inceleyip, ayrıştırıcı farklar üzerine çalışmalar gerçekleştirir. Figürler gerçekçi bir anlatımın yerine tıpkı okul öncesi çocuğun dilinden bir anlatımla, figürün karakteristik özelliğini vurgulamak kaydıyla, yalınlaştırmalar, abartılar, mizahi yönler, mimikler ve özel hareketler içerebilir. Bir kez ortaya çıkan yeni görünüm ya da tasarım artık diğer figür ve çevreye adapte edilebilir. Sol taraftaki örnekte uzun sivri burnu, turuncu rengi, kısa bacakları, büyük kuyruğu ve koşma biçimi ile öne çıkan tilkinin biçimsel özellikleri sadeleştirici bir tavırla aktarılmıştır. Sağ taraftaki örnekte ise tilki yine karakteristik yapısı olan uzun burnu ile biçimlendirilirken, bu kez hem mimik ve hareketleri yardımıyla insansı bir karaktere dönüştürülmüş, hem de burun, el ve kol gibi formlarında abartılar kullanılmıştır. Alt taraftaki örnekte yer alan tilki de daha gerçekçi bir görünüme sahipmiş gibi dursa da uygulama tekniğindeki bilinçli tesağüfler (Örn.; karalamalar, boyamaların formun sınırları dışına çıkması ve formların net bir ifadeyle biçimlendirilmeyişi) onu özgün bir görünüme taşıyarak, yine çocuğun dünyasına yaklaştıran bir anlayışa götürmüştür. Tüm çalışmalarda görüldüğü üzere her bir çalışmanın kendi içinde uyumlu olan bir figür ve çevre yorumu bulunmaktadır. Resimleyen için figür ve o figüre ait çevre yorumunda çeşitli biçimsel müdahalelerle özgün yorumlar ortaya çıkartmak mümkündür. Bu noktada formların biçimsel özelliklerini belirleyen ya da destekleyen bir diğer unsur resimleyen uygulama tekniği üzerindeki denemeci yaklaşımlarıdır. Çocuk kitapları resimlemesinde, diğer resimleme alanlarında kullanılan teknik ve malzemelerin benzerleri kullanılmakla birlikte halihazırda kullanılan teknik veya malzemeye getirilen çeşitlendirici yaklaşımlar (Örn.; malzemeleri veya teknikleri karıştırma, uygulama araçlarını veya yüzeyleri farklılaştırma ve tekniğin bilinen uygulama yöntemlerini değiştirme gibi) zaten var olan olanaklardan, daha önce karşılaşılmayan sonuçları ortaya çıkarmayı kolaylaştırır.

Yapılan tüm tespitler, okul öncesi dönemde yaratıcılığı desteklediği öngörülen resimleme anlayışlarının sıklıkla karşılaşılan uygulama çözümlerine yöneliktir. Elbette bu yaklaşımların dışında da sayısız çözüm bulunabilir, bulunmalıdır. Farkına varılması gereken, çocuk kitapları resimlemesinin kendine has, gelişim üzerinde kritik bir önemi olduğudur. Bu sebeple alanı yeniliklere açık ve gelişime sürekli hazır tutmak önemsenmelidir.

Görsel 21-22-23. Çeşitli figür ve figürle uyumlu çevre yorumları. Soldan sağa doğru resimleyenler; Ashling Lindsay, Elina Ellis ve Catherine Rayner

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmanın sonuçlarını analiz edebilmek ve kitap resimlemesinde yaratıcılığı destekleyen unsurları tespit edebilmek için öncelikle 'Yaratıcılık, Çocuk Gelişimi ve Çocuk Resminin Özellikleri' ile ilgili bilgileri özetlememiz yararlı olacaktır. Bu doğrultuda 'Yaratıcı Bireyden Beklenen Özellikleri ve Davranış Biçimlerini' aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

- Yaratıcı birey, her şeyden önce sıradanlaşmış, kalıplaşmış olanın ötesini görmek için hayal kuran, sezgisel bir kişiliğe sahiptir,
- Yeni keşfetmek için daha meraklıdır, sorgular,
- Sınırlamalar olmadan, özgür ve bağımsız bir biçimde kendisini ifade etmeyi yeğler,
- Bireysel ve toplumsal deneyimlerden yeni birliktelikler ortaya çıkarmak için iyi bir gözlemci ve araştırmacıdır, sentezler yapar, zekasını kullanır ve sürekli denemelerde bulunur,
- Problemler karşısında kendine özgü çözüm alternatifleri vardır,
- Esnek ve değişime açıktır,
- Kendi çözümlerini ortaya koymada çekinik davranmaz, sonucun olumsuz olma ihtimaline karşın cesaretli davranır,
- Fikirlerini detaylandırabilir, zengin içerikler oluşturabilir,
- İletişime açık, empati kurmaya yatkındır,
- Mizah yönü kuvvetli olup drammatizasyonu da rahatlıkla kullanabilir.

Diğer taraftan yaratıcı bakış açısının devamlılığı ve hedef kitledeki çocuğun kazanılması adına 'Çocuğun Dilinden Olan Yaklaşımlar'ı ise şu şekilde özetleyebiliriz;

- Oyuna ortamında keşfetme,
- Simgesel düşünme ve özellikle resimlerinde simgesel anlatımlara çokça yer verme,
- Kendini hikayenin kahramanları ile özdeşleştirme, hayali kahramanlar yaratma,
- Sorular sorma, taklit ve model alma yoluyla öğrenme,
- Resimlerinde karalamadan, basit geometrik formlara, bu formlardan insan çizimine ve sonunda ağaç, ev, bitkiler, hayvanlar, taşıtlar gibi çeşitli nesnelere daha detaylı çizimine doğru gelişim gösterme,
- Gerçekliği önemseyip bunun yanında resimlerinde sembolik anlatımları öne çıkarma ve dahası yalınlaştırma ve abartıyı, önemi vurgulamak adına kullanma,
- Yine önem adına resimlerinde dekoratif eklentilere de yer verme,
- Eleştiri kaygısı gütmeyen, serbestçe, kendine özgü dışa vurumlar gerçekleştirme,
- Benzer nesne resimleme anlayışını tekrar etme ve simetrik yaklaşımda bulunma, nesneyi en iyi anlatma yönüyle resmetme,

- Mizahi yapısı gereği mimikleri ve figüre ait hareketleri önemseme,
- Rengi daha çok dekoratif bir öğe olarak ele alma.

Belirlenen bu özelliklerin çocuk kitabı resimlemesindeki yansımalarına bakmadan önce, kitap resimlemesi konusunda resimleyen adına bazı belirleyici hususlara değinmek gerekir. Her şeyden önce, özellikle okul öncesi dönem çocuk kitapları resimlenmesinde, hedef kitledeki çocuğun var olan yaratıcı kimliği göz önünde bulundurulmakta ve bu kimliğin desteklenmesi, geliştirilmesi amaç edinilmektedir. Bu durum yukarıda da tespit edilen özellikler neticesinde okul öncesi dönem çocuk kitaplarını, görselleştirmeye dair uygulamaların özgürce denendiği yegane bir platforma dönüştürmektedir. Elbette çocuk gelişimi ve resimleyen almış olduğu eğitim ve sonrasında geliştirdiği kendi estetik kaygılarının icrası arasında hassas bir çizgi bulunmaktadır. Resimleyen bu duruma dikkat ederek özgün çalışmalar ortaya koyarken bir taraftan da çocuk gelişiminin detaylarını iyi analiz etmelidir. Yine de çocuk kitabı resimlemek, formları, renkleri, malzemeyi ve yaklaşımları serbestçe sergilemek adına, sanat ve tasarım alanındaki diğer bir çok disipline göre daha fazla imkan sunmaktadır. Resimleyen, çocuğun düşüncelerini, hayal dünyasını etkileyecek olan yeni görüntüleri ancak bu şekilde üretebilir. Bu nedenle çocuk kitabı resimlemek, resimleyen için mesleki hazzın yaşandığı bir alan olarak da değerlendirilebilir. Diğer taraftan, çocuk, kendine okunan ve bu sayede ortak bağlar kurduğu kitap ile bu kitaptaki resimlemeler arasındaki ilişkiyi her zaman sorgulamaktadır. Bu durum onun kitaba karşı olan ilgisini etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Elbette bir çocuk kitabına ait iki temel unsur bulunmaktadır; kitabın hikayesi ve yine bu hikayenin somut dışı vurumu olan resimlemeleri. Her ne kadar yaratıcı düşünceyi tetikleyecek olan durum başta kitabın özü, içeriği olsa da, resimlemelerin sahip olacağı zengin anlatım olanakları, kitabın hikayesi ve resimlemelerini eş değer olma noktasına taşıyabilmektedir. Bu eş değer olma durumu, çocuk gelişimi göz önünde bulundurulduğunda okul öncesi dönemde okuma yazma bilmeyen çocuk adına daha da belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde resimleyen ve yazar, okul öncesi dönem çocuk kitabının baş aktörlerindedir. Hikayeyi canlandırma görevi olan resimleyen, bu etkin role, hikayenin detaylarını daha da açarak, geliştirerek veya başka bir deyiş ile hikayede anlatılanı basit ama akla gelmeyen bir bakış açısıyla aktararak ulaşabilir. Kitabın metni ile görsel sunumu arasındaki ilişkinin nasıl olması, birbirlerini nasıl tamamlamaları gerektiğinin yanında, resimlemelerin yaratıcı bir unsur olarak değerlendirilebilmek için dört temel ölçüte değinmek gerekir. Bunlar; resimleme konusundaki özgün yaklaşım, renk kullanımı, kompozisyon kurgusu ve karakter tasarımı ile karaktere ait çevrenin tasarımı. Tüm bu unsurlar bir kitabın biçimsel olarak incelenmesinde kullanılan, çocuk kitabı resimlemelerinin bütünü oluşturulan başlıca bileşenlerdir.

Kitabın biçimsel özelliklerini analiz etmede kullanılan bu başlıkları yaratıcı bireyin özellikleri ve çocuğun yaratıcılığı kimliğine ait yaklaşımların desteklenmesi açısından değerlendirdiğimizde; her bir başlıkta her şeyden önce hayal gücü unsurunun nasıl etkinleştirildiğine bakmamız gerekecektir. Kitap resimlemesindeki tüm unsurların nasıl kullanıldığı çocukta düşünme ve hayal kurma ile ilgili beceriyi bizzat etkileyeceği unutulmamalıdır. Yine her bir başlık çocuğun yaratıcı kimliğini ortaya çıkartacak biçimde, onun meraklı ve sorgulayıcı yapısına uygun,

sıradanlaşmış veya kalıplaşmış yaklaşımlardan uzak biçimde ele alınmasını gerektirir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde çoğunluk tarafından seçilen ya da başarılı olduğu düşünülen tek tip bir resimleme anlayışının devamlılığı yerine, yeniliği, farklılığı teşvik etmek ve hayal gücünün olanaklarını genişletmek adına kütüphanelerde farklı dünyaları sergileyen örneklerin, resimleme yaklaşımlarının olması tercih edilmelidir. Bu durumun resimleme alanını dinamik ve gelişime açık sanat alanlarından biri haline taşıdığı açıktır. Bu arada resimleyene ait 'özgün yaklaşım' söyleminin; renk kullanımı, figür ve çevre yorumu, bakış açılarının tespiti ve teknik gelişim unsurların tümünün birleşiminde oluşan bir tanımlama olduğu bilinmelidir. Ayrıca resimleyenin, resimleme unsurlarını serbestçe kullanımı, çocuğun sınırlamalar olmadan, özgürce hareket etme tavrına da uygundur. Kişisel yaklaşımları ile öne çıkan özgün resimleme anlayışlarının sunulması, çocukta da yenilikçi yaklaşımlara olan ilgiyi ve alternatif çözümler getirme alışkanlığını besleyecek, esnek ve deneysel düşünmeyi de teşvik edecektir. Metnin sınırları dışında kalan bir çok detayı kitabın sayfalarına taşımak, metindeki olay örgülerini kendi gözünden farklılaşan biçimde sunmak da çocuğun gözlemci, araştırmacı ve keşfedici kimliğini destekleyen yaklaşımlardan olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca resimleyenin metni tamamlayacak bir biçimde, mimikleri, çeşitli figür hareketlerini ve özgün bakış açılarını kullanması, kendi görüşünü de hikayenin içine taşıyacaktır. Bu yöntemin, empatiyi, özdeşleştirmeyi ve model almayı etkin bir biçimde kullanan çocuk adına önemli olduğu unutulmamalıdır.

Bakış açıları, rengin kullanımı, nesne ya da figürlerin biçimi ve tüm bunları ortaya çıkartan resimleme tekniğindeki güncel ve özgün anlayışlar, çocukta bir taraftan yaratıcı bakışı desteklerken, diğer taraftan da estetik dağarcığın ve bilgi birikiminin geliştirilmesine katkı sağlayacağı ortadadır. Renk ilk planda, şekle destek veren ve çocuğun dikkatinin yoğunlaştıran bir öğe iken, resimleyenin yaklaşımıyla anlam içeren, nesne ya da karakteri farklılaştıran, vurgulayan ya da olay anını daha iyi kavratılan bir öğeye dönüşebilir. Her bir çocukta farklı anlamlar içerse de, eğer bir genelleme yapılırsa; renk ögesinin katı bir öğe olmaktan çok, süsleyici ya da güzelleştirmeye yarayan bir yapıda kullanıldığı görülmektedir. Bu durum doğal olarak renk kullanımını resimleyen için yine bağımsız bir alana dönüştürmektedir. Ancak renkleri yine genel bütünlüğü bozacak, algıyı zorlaştıracak bir ilişki içinde kullanmamak önemlidir. Renk, form ile birlikte kitabın karakterini belirleyen iki önemli unsurdur. Her kitabın kendine has bir kimliği, kendine ait bir dünya temsili var olduğu düşünülürse, hakim renk ve renk ilişkilerinin bu dünyayı oluşturan öğelerin başında geldiği düşünülebilir. Elbette sayfalar arasındaki geçişlerde, metinle birlikte ilerleyen ve her bir sayfada farklı olay örgülerini anlatan görsellikte sıkıcılığı, monotonluğu engellemek adına hakim renk veya renk ilişkilerinde uyumlu farklılaşmalar sağlamalıdır. Bu durum sayfalardaki görsel öğelerin nasıl kompoze edildiği ile de yakından ilgilidir. Metindeki akış sayfa yapılarındaki görsellikte aynı bakış açıları, büyüklük ve istif ilişkileri ile ilerleyecek olursa ilgi ve takipte sıkıntılar yaşanabilecek, yaratıcı düşünmeyi desteklemek adına kısıtlayıcı görüntüler ortaya çıkabilecektir. Kompozisyon kurmada önemli olan aynı zamanda çocuğun resim dilinin bir adım ötesinde olmak kaydıyla, görsel elemanları gerçek dünyanın aktarımı, doğal olanın tekrarı şekilde ifade edebilmektir. Bu şekilde günümüz estetik yaklaşımının temel uygulamaları da gösterilebilir. Dolayısıyla karşılıklı sayfaların verimli

tasarlanması, sayfadaki bazı elemanların sayfa dışında da devam etkisinin uyandırılması, istif ve boşlukların kullanımı, büyük - küçük gibi karşıtlık ilişkilerinin oluşturulması yine yaratıcı ve estetik bakışın desteklenmesi adına önemli faktörlerden olduğu bilinmektedir. Kitabın kendine has kimliğini oluşturan bir diğer unsur, o dünyaya ait olan nesne ya da figürlerin nasıl biçimlendirildiği ile ilgilidir. Çocuğun yaratıcı kimliğinde gerçeğin ana hatlarına bağlılık ile birlikte nesne ya da figürlerdeki karakteri öne çıkartan sadeleştirmeler, simgesel anlatımlar, abartılar veya deformasyonlar, resimleyenin kurguya özgürce yaklaşımına imkan tanımakta, hatta yine çocuğun ilgisini yakalamak adına bu biçimlendirme yaklaşımlarına bizzat yer vermeyi beraberinde getirmektedir. Resimleyen bir figür üzerindeki biçim anlayışı, o dünyayı oluşturan diğer figürlere, nesnelere ve çevreye yansıtılmalıdır. Rengin kullanımı, forma getirilen yorum başta olmak üzere, bu tür uygulamalar kitabın kimliğini belirleyen faktörler olmakla birlikte aynı zamanda bu kimliği ortaya çıkartan resimleyen kendi özgün yaklaşımı hakkında da bilgi veren unsurlardır. Bu bakımdan resimleyenin özgün tavrı ile kitabın kimliği arasında bir bağ olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Kaynaklar

- Argun, Y. (2012). Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ataman, A. (1993). Eğitim Sürecinde Yaratıcılık. A. Ataman (Ed.), Yaratıcılık ve Eğitim: Türk Eğitim Derneği 17. Eğitim Toplantısı. (s. 105-128) içinde. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.
- Baran, G. (2011). Çocuk Gelişimine Giriş. N. Aral ve G. Baran (Ed.). Çocuk Gelişimi. (s. 7-52) içinde. İstanbul: Ya-Pa Yayın A.Ş.
- Davaslıgil, Ü. (2016) Yaratıcılık Niçin Önemlidir? Üstün Zekâlılar Enstitüsü, t.y. <https://ustunzekalilar.org/tr/Makaleler/Icerik/217-Yaraticilik-Nicin-Onemlidir>, adresinden 10 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Gönüllü, B. (2004). Çocuk Kitaplarında İllüstrasyon. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Kara, Ş. ve Şenççek, S. (2015) Yaratıcı Çocuk Yetiştirmede Problemler ve Çözüm Önerileri. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(2), 90-97.
- Karakuş, M. (2001). Eğitim ve Yaratıcılık. Eğitim ve Bilim Dergisi, 26(119), 3-7.
- Noyanalpan, N. (1993). Eğitimde Yaratıcılığa Genel Bakış. A. Ataman (Ed.), Yaratıcılık ve Eğitim: Türk Eğitim Derneği 17. Eğitim Toplantısı. (s. 37-46) içinde. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Ömeroğlu, E. (1988). Yapıcı ve Yaratıcı Nesiller Yetiştirme. Eğitim ve Bilim Dergisi, 12(67), 46-49.
- San, İ. (1979). Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık (2. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- San, İ. (2004). Sanat ve Eğitim. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Sönmez, V. (1993). Yaratıcı Okul, Öğretmen, Öğrenci. A. Ataman (Ed.), Yaratıcılık ve Eğitim: Türk Eğitim Derneği 17. Eğitim Toplantısı. (s. 144-166) içinde. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Yavuzer, H. (2018). Resimleriyle Çocuk Resimleriyle Çocuğu Tanıma (22. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Paydaşlarıyla Kapsayıcı Bir Derleme Çalışması. Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15(25), 3874-3915.
- Yüksel, Y. B. (2018). Okul Öncesi Çocuklarına Uygulanan Yaratıcılık Eğitim Programının Çocukların Yaratıcılık ve İşitsel Muhakeme Becerilerine Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1. Schoenwald, S. ve Jakobs, G. (2021). Hayvanat Bahçesinde Diş Fırçalama Günü (4. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 2. Hood, M. (2021). Koyun Çakıl. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 3. Donaldson, J. Ve Scheffler, A. (2021). Uçan Süpürge İyi Yürekli Cadı ve 4 Kafadar (9. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Görsel 4. Coob, R. (2020). Acıkmadım ki! (6. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 5. Zommer, Y. (2020). Sanço ve Yüz Bir Kemik (3. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 6. Donaldson, J. Ve Scheffler, A. (2021). Uçan Süpürge İyi Yürekli Cadı ve 4 Kafadar (9. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 7. Greig, L. Ve Lindsay, A. (2021). Gece Kutusu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 8. Ellis, E. (2021). Büyük Macera (8. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 9. Meserve, J. (2021). Melis Neler Gördü? (Ve Hayvanlar Ne Yaptı?). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 10. Coob, R. (2020). Acıkmadım ki! (6. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 11. Ellis, E. (2021). Büyük Macera (8. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 12. Beedie, D. (2021). Utangaç Ayı Monti (13. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 13. Beedie, D. (2021). Utangaç Ayı Monti (13. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 14. Beedie, D. (2021). Utangaç Ayı Monti (13. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 15. Schoenwald, S. ve Jakobs, G. (2021). Hayvanat Bahçesinde Diş Fırçalama Günü (4. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 16. Schoenwald, S. ve Jakobs, G. (2021). Hayvanat Bahçesinde Diş Fırçalama Günü (4. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 17. Schoenwald, S. ve Jakobs, G. (2021). Hayvanat Bahçesinde Diş Fırçalama Günü (4. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 18. Greig, L. Ve Lindsay, A. (2021). Gece Kutusu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 19. Zommer, Y. (2020). Sanço ve Yüz Bir Kemik (3. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 20. Meserve, J. (2021). Melis Neler Gördü? (Ve Hayvanlar Ne Yaptı?). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 21. Greig, L. Ve Lindsay, A. (2021). Gece Kutusu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 22. Ellis, E. (2021). Büyük Macera (8. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Görsel 23. Rayner, C. (2020). Çiço'nun Kokusu (2. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.